

תוכן עניינים

מבוא.....	3
פרק ראשון : תנודות ביחסי ישראל הודו כקורלציה לשינויים במפה הגלובלית	4
פרק שני : אסלאם בהודו ופקיסטן כגורם ביחסי הודו-ישראל	10
פרק שלישי : שיתוף פעולה בין הודו לישראל בתחומים שונים.....	14
פרק רביעי : מנהיגים ומערכת היחסים בין הודו לישראל	21
סיכום	24
רשימת מקורות	26

מבוא

הודו וישראל החלו את מסע עצמאותן בתקופות סמוכות. לאחר מלחמת העולם השנייה בניסיון של בנות הברית לכונן סדר עולמי חדש, וזאת תוך מאבק עמים ולאומים לקבל את עצמאותן, זכתה הודו להיות בין הראשונות לקבל מחבר העמים הבריטי את עצמאותה בשנות 47 וזאת על אף כי להערכת רבים הודו הינה מקרה מבחן קיצוני במיוחד בשל גודלה הפיזי העצום בשילוב כמות אוכלוסין אדירה והעובדה כי הינה מורכבת מבילל רב של דתות, השתייכויות אתניות, אמונות ושפות.

בישראל (שעמדה על סף קבלת עצמאותה) הביטו בעיניים כלות כיצד היהלום בכתר הבריטי על כל מורכבותו מקבל עצמאות עוד טרם העם היהודי שסבל כה רבות במהלך השואה זוכה להגדרה עצמית.

בשנת 1947 נעשה מאמץ של התנועה הציונית לבקש מראש ממשלת הודו דאז ג'והרלל נהרו לתמוך בהקמת מדינה יהודית בארץ ישראל. מסע זה נכשל ובהצבעה בעצרת הכללית של האו"ם בכ"ט בנובמבר 1947 הצביעה הודו נגד תכנית החלוקה ומאז ועד ימינו אנו חל תהליך הדרגתי בו הפכה הודו ממדינה שסירבה אפילו להכיר בישראל לידידה קרובה.

בעבודה אני מבקש לסקור את השתלשלות מערכת היחסים הודו – ישראל בין השנים 1948 ועד ימינו אנו תוך התייחסות למקרי בוחן מובהקים. אחת מהתזות שלי בעבודה זו היא שעוצמתה של ישראל בתחומי הביטחון, כלכלה, מדע וטכנולוגיה היוותה עבור הודו מניע חשוב לשת"פ ולקניית ידע וציוד, אשר יעזרו לה הן במישור המלחמה בטרור הפנים-מדינתי, הן בהתמודדות אל מול איומי אויב חיצוני כדוגמת פקיסטן, והן במלחמה נגד העוני ופיגור, כלומר במישור כלכלי, רפואי וכדומה.

חשוב לציין כי אין סימטריה בשאיפה לכינון מערכת היחסים בין ישראל להודו. ישראל תמיד "חיזרה" אחרי הודו וקיוותה לחזק מערכת יחסים זו, כך שלמעשה גורל ועוצמת מערכת היחסים הייתה תלויה בהודו בלבד.

סבורני כי לאישים עושי היסטוריה, יש משקל רב במערכת יחסים מתהדקת זו. לכן עבודה זו משווה בין תקופות המנהיגים השונים, הודו מול ישראל, ומנסה לנתח את שיתופי הפעולה בזמנים הרלוונטיים (פר מנהיג).

בנוסף, העבודה בודקת כיצד השפיעו אירועים בינלאומיים דרמטיים על מאזן יחסי הכוחות בעולם וכנגזרת האם שינויים דרמטיים אלו נגעו למערכת היחסים בין ישראל להודו.

נקודה נוספת שאני בוחן היא האם וכיצד הסכסוך הישראלי-פלשתיני השפיע על מערכת יחסים זו.

העבודה שלי גם בודקת כיצד אירועים דרמטיים הנוגעים לכל מדינה (ישראל והודו) השפיעו על טיב היחסים למשל, הסכם השלום בין ישראל למצרים (1979), פיגועי מומביי (2008) ועוד.

בעבודה זו יש ארבעה פרקים עיקריים. הפרק הראשון דן בהשפעתם של מצבים גאו-פוליטיים ושל שיקוליהן הגאו-פוליטיים של האליטות ההודיות על מערכת היחסים בין הודו לישראל בתקופות שונות. הפרק הזה מתייחס לנקודות שבר עוצמתיות ואף לחילופי הגמונים במערכת הבינלאומית כגון תום התקופה הקולוניאליסטית וקץ שלטון המנדט עם תום מלחמת העולם השנייה, המלחמה הקרה, התפרקות בריה"מ והפיכתה של ארה"ב להגמון בודד, התעצמות מדינות אחרות באסיה כסין, יפן, איראן, פקיסטן וההשלכות של כך. גם תנועת המדינות הבלתי-מזדהות (NAM) והאסלאם העולמי מהווים כמובן גורמים גאו-פוליטיים אשר השפיעו רבות על היחסים הודו-ישראלים.

פרק ראשון: תנודות ביחסי ישראל הודו כקורלציה לשינויים במפה הגלובלית

היחסים המתפתחים של הודו עם ישראל מספקים צוהר מרתק לתקוות ולשאיפות, לאילוצים ולמגבלות, וליכולות הדיפלומטיות והחוסן להתמודד עם אתגרים בלתי צפויים ומתמשכים העומדים בפני קובעי מדיניות החוץ של הודו. התעלומה הגדולה של מערכת יחסים זו הייתה הפער הארוך בין ההכרה בישראל כאומה ריבונית ועצמאית על ידי הודו בשנת 1950 לבין כינון היחסים הדיפלומטיים הרשמיים ב-1992. בפרק זה אני סוקר את מערכת היחסים בין שתי האומות במאה השנים האחרונות, תוך דגש על ההקשר הגלובלי והשפעתו על יחסים אלו בתקופות שונות.

לפני עצמאות הודו: תדמית הציונות בעיני מנהיגי הקונגרס ההודי הלאומי. 1922 – 1947.

מדיניות של הודו כלפי ישראל נוצרה בתקופה שלפני עצמאות הודו, ובמיוחד כאשר הקונגרס הלאומי ההודי (INC) השמיע את הצהרותיו הראשונות בנושא הישראלי-פלסטיני בשנות ה-20 וה-30. כתוצאה מכך, עוד לפני העצמאות, היו אינטראקציות קבועות בין חברי ה-INC עם תומכי הקמת מדינת ישראל.¹ היחס של ה-INC לציונות היה בעיקר שלילי, מארבע סיבות עיקריות. קודם כל, בגלל המוצא האירופאי והצפון אמריקאי בעיקר של תנועת ההגירה לארץ ישראל (בעיקר מבריטניה, מזרח אירופה וארה"ב), לאומנים הודיים זיהו בתחילה את הציונות עם ארצות המוצא שלה. העובדה שהתנועה הציונית שאבה את רוב תמיכתה הכספית והפוליטית מאירופה וממקורות אמריקאים הובילה בתחילה את מנהיגי INC להתייחס לציונות כתנועה שהייתה תחת השפעת האינטרסים הבריטיים והאמריקאים ישירות. במילים אחרות, מנהיגי התנועה ההודית הלאומית זיהו את הציונות עם האימפריאליזם והקולוניאליזם המערבי, דבר שכמובן לא תרם ליחס חיובי. בעיקרון גנדהי ונהרו ידעו על המוצא האסיאתי של היהודים, על הקשר שלהם לארץ ישראל, אבל הם ראו את הזיקה הזאת כדתית בעיקרה, וכאן אנחנו מגיעים לסיבה השנייה להסתייגויות של מנהיגי ה-INC מהציונות: הם ראו את היהודים כדת, לא כלאום בראש ובראשונה, ואת המדינה היהודית שהציונים ביקשו להקים – כמדינה דתית, והם דחו את עצם הרעיון של מדינה דתית.²

¹ יגר, 2003, עמ' 45; Blarel, 2015, פרק 1.

² Brecher, 1961, עמ' 109 - 112; Blarel, 2015, פרק 1; Blarel, 2017, עמ' 386.